

בעניני שמות II - שיעור 300

I. מקור האיסור של שמות

(א) עיין בחומש דברים (י"ז - ז - ד) דאבד תאבדון לפסילי אלהים אבל לא תעשון כן לה' אלקיכם

(ב) הברייתא (שבוטות ל"ה) מחלק בין שמות דמותר למחוק כגון חנון ורחום הגדול והגבור והנורא לאלו שבעה שמות שאינם נמחקים וספר תורה שבלה גונזין אותו בכלי חרס אצל תלמיד חכם (מגילה כ"ו: וש"ע י"ד רפ"ז - י) ואסור לשורפם שהרי זה בכלל האיסור של לא תעשון כן לה' אלקיכם

II. מהות הענין - שבעה סוגים

(א) חפצא של קדושה - עיין בשבועות (ל"ה): דשבעה שמות של השם אינם נמחקין דאבד תאבדון לפסילי אלוהיהם אבל לא תעשון כן ... (דברים י"ז - ז - ד) ויש מחלוקת אם תני ושייר (נקודת הכסף י"ד רע"ז - י"ג) בין הרא"ש (נתשנה) והתוספות (סוטה י) וגם יש מחלוקת אם הלאו בכל לשון או רק באשורית (שו"ת יביע אומר ד - כ"ז) ועיין באג"מ (ה - ה - ז) דספר תורה שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגונזין אותו בקבר ת"ח (מגילה כ"ו: קג"ד - ה י"ד רפ"ז - י) וה"ה נביאים וכתובים כשהם כתובים בעור ובגלילה ובדיו (מ"ב סק"ז) ועיין ברמב"ם (ספר המנוחות ל"ה ס"ה) דה"ה בשאר כתבי קודש עובר בלאו דלא תעשון כן ... וע"ע בהרמב"ם (יסודי התורה ו - ח) דבכתבי הקודש הוא רק איסור דרבנן והמג"א (קג"ד - ט) כתב דכתבי הקודש וגם תשמישי קדושה בלאו (וע"ע בפמ"ג מ"ז ובחינוך תל"ז) והאג"מ (ד - ל"ח) כתב שעדיף שיחזיקוהו במקום מכובד מלגנוז בקבר ת"ח וכ"כ לענין יריעה של ס"ת שנשרף ונשאר לזכרון לרשעות הנאצים וכ"כ הערוך השלחן (קג"ד - ח) דגניזה אינו חובה דהמקום מוצנע עדיף טפי מכלי חרס בקרקע (השם על הכרטיס, ועל הכוס, ועל המטבע, וע"י עכ"ם, וע"י אפיקורוס, וספרי ברכת המזון של החתונות)

(ב) תשמישי קדושה - דהיינו כל הנוגע ממש בקדושה בלי הפסק או שנעשה לכבוד אע"פ שאינו נוגע כמו טס כסף שהוא על הספר תורה משא"כ פרוכת שעל הארון (מ"ב קג"ד - סק"ד) דהוא תשמיש דתשמיש (מ"מ יש בו קדושת בית הכנסת) ולכן תיק של ס"ת ושל מזוזה ושל רצועות תפילין ארגז חשוכה של ס"ת וחוט התפור בגמרות ופלסטיק על השלחן שמניחים שם ס"ת והמכסה של כתבי הקודש חשוב תשמישי קדושה וצריך גניזה והוי בתורת הלאו הנ"ל (מג"א סק"ט) מ"מ הארון וכל מה שעושים לס"ת מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אפילו דחול ואע"ג דלא התנו נהגו להקל באי אפשר ליזהר דלב ב"ד מתנה עליהם כדי שלא יבאו בני אדם לידי תקלה (רמ"א קג"ד - ח) ומ"מ לתשמיש מגונה לא מהני תנאי (מ"ב סק"ד) ואם אפשר ליזהר אין אומרים דלב בית דין מתנה עליהם ולכן טוב שלא לישב על שלחן שמניחים ספרים עליו וגם טוב

שלא להניח ספר אחר תחת ספר שלומד בו כדי להגביהו (ט"ז יו"ד רפ"ז - י"ג) וע"ע במ"ב (סקל"ח) שהקיל בזה ועיין בשו"ת הרמ"א (ל"ה) בנוגע ללשון "ונהגו להקל"

ג) **תשמיש דתשמיש דקדושה - דהיינו אותן תיבות המיוחדות לשום שם ספרים שלנו שמכוסים בנייר ובעור מקרי התיבה תשמיש דתשמיש (מ"ב סק"ט שס ר"י זן הרל"ש)** שנעשה לשמירה ולכן מותר ליהנות בהן (מ"ב סק"ג) משא"כ ארגז של ס"ת וכתבי הקודש שנעשו לכבוד חשוב תשמישי קדושה וכן שלחן שמניח עליו ספרי תורה והוא שלחן פשוט ואם הספר מונח רק על המפה של פלעסטיק ותחתיה מפה חשובה אולי שניהם חשיבי תשמישי קדושה אמנם שלחן פשוט חשוב רק תשמיש דתשמיש (מ"מ יש בו דין קדושת בית הכנסת) וה"ה מסמרי המזוזה וכן שטענדער (חובת הדר ח - הערה מ"ג)

ד) **ספרי קודש בלא אזכרות - כגון גמרות וספרי ראשונים ואחרונים שבלו עיין בהרמב"ם (ל"ח ס"ה) דאיסורו בלאו וע"ע ברמב"ם (יסודי התורה ו - ח) דאיבודו דכתבי הקודש הוא רק מדרבנן ובמג"א (קל"ד - ט) ופמ"ג (שס) שתמה עליו ודעת הבאר שבע דצריך גניזה והכנסת יחזקאל התיר לשורפו מעט מעט בצנעא ודעת החות יאיר להקל בנדפסים לפי שהמדפיס עכו"ם (כף החיים קל"ד - ל"ז) וע"ע באג"מ (ד - ל"ט ד"ה ולפנין) שכתב דאם שייך שילמדו בהם לפעמים אך ברור שלא ילמדו בטל קדושתם וצ"ע אם זה למעשה וכתבי מינות צריך שריפה וכתבי עכו"ם צריך גניזה**

ה) **דברי תורה שאין בהם אזכרות ונכתבו ע"ד למחקן** עיין בספר צדקה ומשפט (דף רע"ט) שיש צדדים להקל כמו שנהגו לכתוב פסוקים על עוגה ואוכלים אותה וכן מוחקים המלמדים מהלוח פסוקים מפרשת השבוע וגם הביא ראייה משו"ת עין יצחק (ה - ז) שתנאי מועיל קודם ההדפסה שלא תחול קדושת ספרים על גליונות וכן התיר המשיב דבר (ז - פ) אפילו בלא תנאי והאחיעזר (ז - מ"ח) התיר ע"י אמירה לעכו"ם ועוד יש אומרים דרק כתב אשורית יש בו קדושה ועיין בשו"ת תת"ס (ל"ז) שהתיר משום גרמא דגרמא באיסור מחיקת ה' מותר (שנת ק"כ) וע"ע בנו"ב (ח - י"ז) דדוקא לדבר מצוה מותר ע"י גרמא אבל לדבר הרשות אסור וכן משמע מהאג"מ (ז - ל"ט) דאזלא קדושתיה ולכן כצירוף ההיתרים הנ"ל יש מקום להקל לזרוק הניירות שהביאים התינוקות מבית הספר וגם העתינים שנכתבו בהם דברי תורה בלא אזכרות למקום שאין בו ביזוי כגון באשפה המיוחד לניירות וע"ע באג"מ (יו"ד ז - קל"ה) ובשיעור 200 (ג-III)

ו) **תשמישי מצוה דאין חפצא של קדושה רק מצוה** כמו ציצית, לולב, שופר, אתרוג, הדסים, ערבות, וסכך בזמן שהם הוקצה למצוה אסור להשתמש בהם ואם נפסקו זורקן אבל לא יעשה בהם תשמיש מגונה (שו"ע כ"ח - ח) והרמ"א כתב דאין נוהג בהן מנהג בזיון כמו לזרוק לאשפה והמדקדקין גונזין

ז) **תשמיש דתשמיש של מצוה** כמו תיק של טלית שבלה זורקן לאשפה אפילו להרמ"א (מ"ב סק"ג) מ"מ תשמיש המגונה אסור כמו לקנח עצמו בהם ולכאורה גרטיל ויארמילקא אינם חמירים יותר מתשמיש של מצוה לכן אין צריך גניזה ויכול לזורקן שלא בדרך ביזוי